

УДК 340:351

В. КОТЛЯР, кандидат фізико-математичних наук, доцент**ОЦІНЮВАННЯ ОСНОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІВ І ПІДРОЗДІЛІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Анотація. Досліджено показники діяльності складних організаційних систем із недетермінованим виходом на прикладі підрозділу органів внутрішніх справ – карного розшуку.

Оцінювання діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ – складова процесу управління. З одного боку, діяльність об'єкта оцінюється виходячи з виконання завдань, що поставлені перед ним вищим органом, з іншого, результати оцінювання – підґрунтя для постановки завдань на наступний період і готування відповідних директивних та планувальних документів. У сучасних умовах невирішеність проблеми оцінювання діяльності органів внутрішніх справ (ОВС) набуває особливої гостроти у зв'язку з перманентними реформуваннями правоохоронних органів, а також з трансформацією самого суспільства в інформаційне. Незважаючи на суттєві досягнення за окремими напрямками дослідження цієї проблеми, які пов'язані з іменами таких вчених, як К.В. Аушев, Н.Н. Баранов, Л.Ш. Берекашвілі, І.В. Бойко, О.М. Брисковська, Н.А. Гордуз, Л.В. Кондратюк, В.І. Литвиненко, П.А. Муравйов, В.Л. Пасічник, Б.В. Романюк, А.Ф. Тарноградський, А.Г. Фролова, Л.Г. Хейло та інших (перелік посилань наведено в [1]), досі ще не створено прийнятної практики і визнаної теоретиками системи оцінювання діяльності ОВС не тільки в Україні, але й у країнах СНД та світу. Час вимагає нових неординарних підходів. Ця стаття продовжує цикл робіт, започаткованих дослідницькою групою лабораторії проблем управління та кадрового забезпечення в ОВС Академії управління МВС відповідно до планів науково-дослідних робіт на 2006-2007 роки за підтримки Науково-дослідного центру правової інформатики Академії правових наук України.

Організаційні системи з недетермінованим виходом. Якщо основна діяльність фірми, приміром, виробництво товарів народного споживання, в якій плануються обсяги та якісні показники кінцевого продукту, то маємо організаційну систему з детермінованим виходом. Розглянемо й таке. Футбольна команда складається з талановитих гравців, які виконують на полі з великою самовіддачею значний обсяг корисної роботи (фахівці називають це – тактико-технічні дії [2]). Але ж кожний вболівальник знає – результат гри іноді важко передбачити, адже на нього впливають і багато інших різнопланових чинників: погодні умови, якість поля, суддівство, випадкові травми, дії супротивника тощо. Аналогічна ситуація виникає також під час штурму вершини командою альпіністів, при дослідженні складної проблеми групою науковців тощо. Всі ці системи об'єднує те, що кінцевий результат у них отримується внаслідок дії значного числа більш-менш впливових чинників, випадкових за своєю суттю, а відтак і сам результат гарантується не на 100 %, а лише з певною ймовірністю. Зауважимо, що назва “організаційна система з недетермінованим виходом” не є сьогодні загально визнаною, а лише робочою в контексті даного дослідження. На нашу думку, до таких систем можна віднести і деякі органи державного управління, зокрема, систему органів внутрішніх справ України, яку створено для виконання певних функцій у сфері боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки. Відтак реалізація цих функцій – основна діяльність ОВС. Всі інші види діяльності – додаткові, які пов'язані з процесом функціонування системи і спрямовані на збереження її

стабільності, налагодження взаємозв'язку між внутрішніми елементами та системами зовнішнього середовища. Насамперед, це управлінська та забезпечуюча діяльності. Підкреслимо, що вони мають вторинний обслуговуючий характер. Головна мета їх – підтримка основної діяльності, яка саме і хвилює, в першу чергу, суспільство. Тому оцінка діяльності ОВС як системи розпадається на оцінку основної та додаткової, і перша з них, безумовно, є пріоритетним завданням відомчої науки. Далі зосередимось на ній, використовуючи для прикладу систему один із структурних підрозділів ОВС – підрозділ карного розшуку (ПКР). Пріоритетними напрямками в роботі карного розшуку є розкриття тяжких, особливо тяжких та резонансних злочинів, боротьба зі злочинами, вчиненими проти особи, організованою злочинністю, торгівлею людьми, зброєю, наркотиками, оперативне супроводження кримінальних справ з указаних категорій злочинів до винесення вироку суду.

Основна діяльність ПКР вимірюється в двох площинах: робота персоналу підрозділу і діяльність підрозділу в цілому. Оцінювання в цих площинах має різне призначення: перше є підґрунтям оптимальної розстановки кадрів, концентрації та координації зусиль, виявленням “вузьких” місць в організації основної діяльності тощо і орієнтовано, перш за все, на керівний склад підрозділу чи органу; друге має більш глобальну суспільну цінність, адже за цією оцінкою держава та громадяни мають змогу визначити дієвість системи ОВС та її вплив на такі соціально значущі явища, як, наприклад, злочинність. Крім того, треба мати на увазі, що підрозділ – складне соціальне ієрархічне утворення, в діяльності якого часто неможливо виокремити внесок конкретного працівника в кінцевий результат, а вирішення багатьох завдань залежить від взаємодії різних фахівців, потребує від них певних моральних, фізичних та інтелектуальних зусиль. Це нагадує спортивні протиборства, де перемога – результат колективних зусиль усієї команди. Величина їх визначається і особистісними чинниками (досвідом, здібностями, навіть вдачею чи везінням), і ступенем розвиненості оперативно-розшукової діяльності в підрозділі, і матеріально-технічним забезпеченням, і ефективністю управління. Наразі не існує такого приладу, щоб усе це виміряти. Але й уявне його існування призведе до значного збільшення обсягів облікових робіт та документообігу в ПКР. Враховуючи усю актуальність, далі обмежимося саме вивченням проблем оцінювання основної діяльності підрозділу в цілому.

Показники основної діяльності організаційних систем з недетермінованим виходом ОВС системно характеризуються споживаними ресурсами (кадри, матеріали, фінанси, інформація) – “вхід”, результатами за основною діяльністю, що мають визначену цілеспрямованість, – “вихід”, стійкістю відносно до зовнішніх та внутрішніх чинників – “внутрішній стан”. До найвагоміших оціночних показників результатів основної діяльності віднесемо такі, як результативність, ефективність, якість, функціональна готовність та показник цільового навантаження. Дамо характеристику кожному з цих понять.

Цільове навантаження – форма реалізації системних функцій, спрямованих на досягнення системних цілей, один з узагальнюючих показників основної діяльності, який характеризує її трудомісткість і виражається в умовних порівнянних одиницях. Організаційні системи з недетермінованим виходом, як правило, багатоцільові і не в простому їх об'єднанні, а у вигляді “дерева цілей”, відтак і діяльність у них багатоетапна і різнопланова. Тому визначення поняття “цільове навантаження” стикається з певними труднощами, які в цілому напевно чи вирішуються. Але можна запропонувати базові вихідні положення, на основі яких провести таке визначення. По-перше, на основі аналізу “дерева цілей”, функціональних обов'язків працівників, експертного опитування серед фахівців визначити напрями основної діяльності системи з описом “основного продукту” за кожним з них. “Основний продукт” може складатися з багатьох дрібних етапів, але в підсумку повинен бути досить значним, і не

тільки документально підтвердженим, але й гарантованим за виконанням. Це забезпечить контроль та його нормативно регламентований статистичний “слід” в офіційній звітності. По-друге, використовуючи фізичний принцип роботи, за яким вона вимірюється пропорційно силі та часу дії, певними методами (приміром експертного оцінювання чи “фотографуванням робочого місця”) визначити загальний середній час необхідний на створення “основного продукту”, та рівень відповідного професійного напруження. Надалі отримані показники “основного продукту” об’єднуються в узагальнений показник цільового навантаження методом адитивної згортки [1]. Таким чином, трудомісткість основної діяльності в нашій системі виражається через показники “основного продукту” та цільового навантаження. Їх вже можна контролювати і як планові, і як фактично реалізовані.

Нехай A_t^H , A_t^Φ – показники необхідного та фактичного цільового навантаження за період часу $(t-1, t]$; W_t^H , W_{t-1}^H – необхідне цільове навантаження, що лишилося невиконаним на кінець часу t та відповідно $t-1$, W_t^Φ – виконана частина необхідного цільового навантаження на кінець часу t , Ω – експертно встановлений та нормативно закріплений перелік “основного продукту”, r_i^H, r_i^Φ – кількість “замовлень” на “основний продукт” i -го типу ($i \in \Omega$), що виникли за період часу $(t-1, t]$ і потребують виконання в системі, та відповідно кількість виконаних “замовлень” у цей же час; α_i – значення балів, що характеризують трудомісткість роботи, пов’язаної з “основним продуктом” i -го типу ($i \in \Omega$). Тоді:

$$W_t^H = W_{t-1}^H + A_t^H - A_t^\Phi, W_t^\Phi = \sum_{n=1}^t A_n^\Phi, A_t^\Phi = \sum_i \alpha_i \cdot r_i^\Phi, A_t^H = \sum_i \alpha_i \cdot r_i^H \quad (1)$$

Показник фактичного цільового навантаження A_t^Φ обґрунтовано та проаналізовано в [3]. Співвідношення для W_t^H відомо як рекурентне і, вочевидь, складається з величини невиконаного цільового навантаження на кінець попереднього періоду та частини невиконаного (доданого в поточному періоді) цільового навантаження ($A_t^H - A_t^\Phi$).

Проілюструємо формування “основного продукту” та цільового навантаження для ПКР. Діяльність оперуповноваженого карного розшуку згідно із функціональними обов’язками складається з виявлення, запобігання, припинення, фіксації фактичних даних про протиправні діяння осіб та груп для розкриття злочинів, виявлення осіб та груп, які готують, вчинили чи вчиняють неочевидні злочини, а також із розшуку злочинців та осіб, які зникли безвісти. Іншу його роботу можна вважати допоміжною (участь у службовій підготовці, нарадах, зборах, ведення справ оперативного обліку, журналу обліку оперативної інформації, картотек, фототек, відеотек, складання планів та звітів тощо) і враховувати лише опосередковано. Таким чином, розкриття злочину – одне з основних завдань оперуповноваженого карного розшуку.

Між величиною зусилля, спрямованого на розкриття злочину, та витраченим на це часом існує певна залежність. Результат зусилля, тобто факт розкриття, бажаний, але не гарантований, і тому не може виступати за “основний продукт”. Процес розкриття – невід’ємна частина досудового слідства, яка згідно із ст. 212 Кримінально-процесуального кодексу (КПК) України “закінчується складанням обвинувального висновку або постанови про закриття справи чи постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру”. Досудове слідство може бути також не закінчено, але зупинено на підставі ст. 206 КПК. Відтак завершення досудового слідства (закінчення чи зупинення) – той “основний продукт”, який відповідає перерахованим властивостям значущості, гарантованості та статистичного підтвердження. Визна-

чимо далі характеристики цього “продукту”. Із значною мірою впевненості можна стверджувати, що всі підрозділи карного розшуку працюють приблизно в однакових умовах ресурсного і правового забезпечення, зовнішніх і внутрішніх чинників, варіативність їх несуттєво впливає на “основний продукт”, але ж веде до випадкових коливань його часових характеристик. Так, якщо на розкриття деякого злочину підрозділ реально витратив 256 годин, то іншому може вистачити, приміром, 117 годин. Якщо провести такий уявний замір за одним видом злочину і по всіх підрозділах карного розшуку, то отримаємо ряд значень, які можна вважати генеральною сукупністю однорідної випадкової величини. Відтак середнє разом із стандартним відхиленням цієї сукупності може слугувати орієнтиром для очікуваного часу, витраченого на розкриття відповідного злочину. Безумовно, обчислення цих статистичних даних потребує спеціальних комплексних досліджень за участю експертів. Такі дослідження розпочато в [4], де основна діяльність оперуповноваженого карного розшуку розподілена за основними та додатковими показниками. Так, за проведену роботу з розкриття кримінальних злочинів після завершення досудового слідства підрозділу надається певна кількість балів (з розрахунку 1 бал за 50 год.). Іноді замість назви “бал” використовують “вагомий показник” [4], маючи на увазі більш широке його тлумачення, ніж просто часовий еквівалент. У Таблиці 1 наведено фрагмент щодо статей Кримінального кодексу України та їх частин із зазначенням кількості балів за розкриття кримінальних злочинів та пов’язаних з цим усереднених витрат робочого часу.

Таблиця 1

№ з/п	Статті Кримінального кодексу України	Номери		Кількість балів, α	Витрати часу, год.
1	Умисне вбивство	115	1	5,0	250
			2	6,0	300
2	Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання	116		4,5	225
3	Умисне вбивство матір’ю своєї новонародженої дитини	117		2,5	125
4	Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця	118		2,1	110

У повному обсязі ці дані зберігаються в спеціальній базі й підлягають подальшому опрацюванню. За рахунок введення інших типів “основного продукту”, що характеризують основну діяльність, можна досить повно оцінити цільове навантаження на ПКР. Серед них такі, як “Встановлення та затримання злочинця, який перебував у державному розшуку”, “Встановлення місцезнаходження осіб, які пропали безвісти”, “Встановлення особи невідомого трупа”, “Відмова в порушенні кримінальної справи” тощо. За різних обставин кількість балів можна змінювати. Приміром, деякі науковці вважають, що для злочину, вчиненого в умовах очевидності (тобто коли відома особа, яка його вчинила), кількість балів слід зменшувати вдвічі.

Показник фактичного цільового навантаження A_i^{Φ} може використовуватися для опосередкованого підсумкового контролю. Обчислений загальний річний фонд корисного часу становить в середньому 1727 год., що відповідає приблизно 35 балам [4]. Неважко також підрахувати фактичний річний фонд корисного часу. Так, якщо i -й за порядком працівник протягом року відпрацював “чистих” a_i годин, то цей час для ПКР у звітний період t становить $\Phi_t = \sum_i a_i$. Дослідницьким шляхом встановлено [5], що близько

26 % цього часу витрачається на допоміжну діяльність (чергування, участь у нарадах, перевірки, службова підготовка тощо). Вона – невід’ємна складова діяльності з організації боротьби зі злочинністю, оскільки сприяє росту оперативної майстерності і впливає на розвиток спеціальних знань та навичок працівників. Приміром, робота з агентурою – це засіб розкриття злочину, розшуку злочинців, виявлення осіб, схильних до скоєння злочину, профілактики правопорушень тощо. Враховуючи допоміжну діяльність, можна зробити висновок, що фактичне цільове навантаження ПКР (A_i^{Φ}) повинно приблизно відповідати фонду часу основної діяльності, тобто $A_i^{\Phi} \approx 0,74 \cdot \Phi_i$.

Таким чином, цільове навантаження як характеристика трудомісткості основної діяльності визначається через середній очікуваний обсяг роботи, що надається ПКР для “створення основного продукту” незалежно від фактично витраченого часу і виражається в годинах або балах. З цільовим навантаженням пов’язана ціла низка інших показників, і насамперед ефективність основної діяльності ПКР.

Поняття “ефективність” як характеристика функціонування систем навколишнього світу широко використовується в різних сферах людської діяльності: побуті, природничих та соціальних науках (у тому числі в праві). Приміром, постійне вдосконалення діючого законодавства пояснюється необхідністю підвищення його ефективності. Але наразі жодна теорія не має однозначного трактування цього поняття, що пов’язано з об’єктивними причинами. Адже показники ефективності (ПЕ) повинні враховувати всі основні особливості та властивості системи, умови її функціонування та взаємодії із зовнішнім середовищем, залежати від структури, значень і параметрів системи, характеру впливу на неї зовнішнього середовища, зовнішніх і внутрішніх випадкових чинників. Інакше кажучи, ПЕ визначаються багатофакторним процесом функціонування системи через величини, які характеризують витрачені системою ресурси та одержані за рахунок цього результати основної діяльності. У багатьох типах систем із детермінованим виходом (економічних, біологічних, технічних, організаційних) під ПЕ розуміють показник, що характеризує швидкість зміни “вихідних” величин у часі або, більш загально, їх чутливість до чинника чи системного ресурсу (“входу”). Так, ПЕ автомобільного двигуна можна вимірювати через пройдену відстань на 1 літр витраченого палива, а ПЕ інвестицій – як величину прибутку на 1 гривню вкладень.

ПЕ досліджуються щонайменше з двох причин: по-перше, за їх допомогою порівнюються показники різних систем, по-друге, вони дозволяють спрогнозувати обсяг цільового навантаження в часі або відносно коливань системних ресурсів і через нього – середні показники системної результативності. Як бачимо, оцінка ПЕ діяльності органу чи підрозділу внутрішніх справ – одне з базових понять, яке характеризує ступінь його пристосованості чи готовності до виконання цільових завдань.

З якісної точки зору варіювання ПЕ має певні межі, які називаються критичними значеннями. Вони окреслюють деяку шкалу в області визначення показника. Досить часто критичним виступає одне значення, що виокремлює критичну область та область допустимих значень. ПЕ разом із зазначеною шкалою утворює критерій ефективності. Таким чином, критерій – більш загальне поняття, ніж показник.

Оцінювання ефективності ведеться за визначеними критеріями ефективності, тобто оцінити ефективність основної діяльності – це, по-перше, обчислити значення ПЕ в системі, по-друге, ідентифікувати його за шкалою критичних значень. Чим успішніша (ефективніша) основна діяльність, тим вище відповідна оцінка за такою шкалою. Для організаційних систем з недетермінованим виходом основним показником трудомісткості є цільове

навантаження (“вихід”), а базовим “виробничим ресурсом” – люди (“вхід”). Тому за ПЕ E таких систем доцільно взяти показник:

$$E = \frac{W_t^\Phi}{n} \text{ (балів/1 чол., за час } t), \tag{2}$$

де n – середньосписочна чисельність персоналу за період часу t ; W_t^Φ надано у співвідношенні (1). Приміром, при річному цільовому навантаженні $W_t^\Phi = 500$ балів за чисельності персоналу $n = 10$ ефективність основної діяльності ПКР становитиме величину $E = 500/10 = 50$ (балів на 1 працівника за 1 рік). Визначення E вміщує і виконану підрозділом частину запланованого цільового навантаження (W_t^Φ), і задіяний для цього персонал (n). Тому сенс показника (2) у ефективності діяльності. Приміром, визначення його як “продуктивність” було б доречним, якщо б у чисельнику знаходився показник “кінцевий результат”, як у системах з детермінованим виходом. Назва “інтенсивність” теж неточна. Адже це поняття пов’язує із загальним навантаженням працівника в одиницю часу, а введене нами цільове навантаження – лише частина загальних витрат робочого часу.

Відзначимо, що загальна теорія ефективності дійшла висновку, що ефективність розвинутих систем неможливо виразити одним показником, лише за допомогою системи показників і критеріїв. Так, ПЕ виду (2) можна вважати показником ефективності “кадрового” ресурсу. Аналогічним чином можна визначити ефективність “фінансового”, “інформаційного” та інших ресурсів. Приміром, якщо S_t – обсяг фінансування підрозділу за період часу t , W_t^Φ – фактично виконане цільове навантаження в той же час, тоді економічна ефективність E_F ПКР становитиме величину:

$$E_F = \frac{W_t^\Phi}{S_t} \cdot 100 \text{ (балів на 100 грн. витрат)}. \tag{3}$$

Так, при фінансуванні підрозділу на рік $S = 100$ тисяч гривень і цільовому навантаженні $W_t^\Phi = 500$ балів економічна ефективність становить $E_F = 0,5$. Таким чином, на 100 витрачених гривень утримання ПКР маємо 0,5 бала фактичної роботи.

Показники типу E та E_F характеризують “виробничий потенціал” системи. Їх можна використовувати для порівняння діяльності різних ПКР, а також для прогнозування та планування роботи на майбутнє з урахуванням кадрових та фінансових змін. Наприклад, прогнозований обсяг цільового навантаження ПКР за час T (міс.) з персоналом кількістю m та фактичною річною ефективністю E становить величину $W_T^{Пр} = E \cdot T \cdot m / 12$, і детальніше (для $T = 7$ міс., $m = 10$ чол., $E = 50$) маємо $W_T^{Пр} = 50 \cdot 10 \cdot 7 / 12 \approx 292$ бали.

Деякі дослідники [6] налаштовані на створення узагальненого показника ефективності. На нашу думку, до цього необхідно поставитися з великою обережністю, оскільки при будь-якому об’єднанні можна втратити суттєву інформацію. Розглянемо приклад про вибір автодвигуна (Табл.2).

Таблиця 2

Двигуни	А	Б	В	Г
Пробіг (тис. км)	50	200	50	100
Ефективність (км/1 л палива)	10	14	14	10

Безсумнівно, з варіантів А і Б – другий найліпший. Якщо ж обирати з В і Г – задумается кожний покупець, запросить додаткову інформацію (про вартість двигунів, екс-

плуатаційні витрати тощо). Узагальнений же показник Π , скоріше за все, не залишив би нам вибору: якийсь з двох його значень Π_B чи Π_T було б вищим, а отже, і вибір за ним міг би виявитися не оптимальним.

В організаційних системах з недетермінованим виходом необхідні значення цільового навантаження W_t^H можуть значно відрізнятись від фактичних можливостей системи щодо їх виконання. Так, обсяг роботи в ПКР багато в чому залежить від кількості матеріалів за заявами та повідомленнями, за якими приймалось рішення, і часом надто перевищує розумні межі навантаження на працівників міліції. Тому доцільно було б мати такі об’єктивні показники, які б дозволяли в динаміці відслідковувати співвідношення необхідних та фактичних обсягів роботи і формувати обґрунтовані пропозиції щодо відповідних управлінських рішень. З цією метою визначимо прогнозований та фактичний показники функціональної готовності K_t^Φ і $K_T^{\Pi p}$ (ПФГ):

$$K_t^\Phi = \frac{A_t^\Phi}{W_{t-1}^H + A_t^H}, K_T^{\Pi p} = \frac{E \cdot (T/12) \cdot m}{W_t^H + A_T^{\Pi p}}, \quad (4)$$

де A_t^H , A_t^Φ – показники необхідного та фактичного цільового навантаження за час $(t-1, t]$; W_t^H , W_{t-1}^H – необхідне цільове навантаження, що лишилося невиконаним на кінець часу t та відповідно $t-1$; $A_T^{\Pi p}$ – обсяги очікуваного цільового навантаження до прогнозованого часу T (в міс.); E – річна ефективність діяльності в системі; m – очікувана кількість задіяного персоналу в прогнозованій час. ПФГ K_t^Φ і $K_T^{\Pi p}$ перебувають у межах інтервалу $[0,1]$ і, за необхідності, вимірюються у відсотках. За їх допомогою можна оцінити спроможність ПКР протидіяти злочинності як поточно, так і в майбутньому. Так, з урахуванням обчисленого вище прогнозованого обсягу цільового навантаження ПКР за 7 місяців $W_T^{\Pi p} \approx 292$ балів та припущеннях, що $A_t^\Phi \approx 42$, $A_t^H \approx 56$, $W_{t-1}^H \approx 28$ (балів), маємо:

$$W_t^H = 28 + 56 - 42 = 42; A_T^{\Pi p} \approx T \cdot A_t^H = 392; K_t^\Phi = 42 / (28 + 56) = 0,5;$$

$$K_T^{\Pi p} = \frac{W_T^{\Pi p}}{W_t^H + A_T^{\Pi p}} = \frac{292}{42 + 392} \approx 0,67 \quad (5)$$

Результат основної діяльності – це те, власно кажучи, для чого і створена система. Він характеризує ступінь досягнутої на даному етапі системної мети на протипагу ефективності діяльності чи функціональної готовності, які характеризують безпосередньо процес її досягнення. Так, для ПКР кінцевим результатом роботи буде кількість попереджених злочинів, встановлених і затриманих злочинців (у тому числі, які перебувають у розшуку), розроблених та проведених спільно з іншими службами органів внутрішніх справ операцій “Злочин”, “Розшук”, “Перехват”, розшуканих осіб, які пропали безвісти, та встановлених особистостей невпізнаних трупів тощо. Отримання результату пов’язано з деяким випадковим обсягом цільового навантаження, але ж, навпаки, “основний продукт”, з якого складається цільове навантаження, не завжди дає результат. Так, видобута порода іноді не містить золота. Відтак результативність системи відображає її спроможність досягати бажаного результату і вимірюється через відповідні показники. Позначимо через R_t продуктивну частину цільового навантаження, яке формується, як і саме цільове навантаження, методом адитивної згортки і також вимірюється в годинах або балах. Тоді $R_t = \sum_i \alpha_i \cdot q_i$ (де q_i – результати основної діяльності за час t , які надані у вигляді нормативно закріплених статистичних показників за кожним i -м напрямом діяльності; α_i – відповідні вагові коефіцієнти; t – досліджуваний період часу).

Між продуктивною частиною цільового навантаження та її обсягом існує невід’ємний кореляційний зв’язок. Так, в різних ПКР розкриваються близько 25 – 55 % злочинів (за даними різних авторів та офіційної статистики). Співвідношення між продуктивною та загальною частиною цільового навантаження будемо називати показником результативності (ПР). ПР відображає ступінь досягнення бажаного результату (ступінь відповідності цілям системи) і визначається таким чином:

$$P_t = \frac{R_t}{W_t^\Phi} \cdot 100\% . \tag{6}$$

Так при $W_t^\Phi = 500$, $R_t = 200$ балів маємо $P_t = 200/500 \cdot 100 = 40\%$. Якщо припустити, що всі вагові коефіцієнти $\{\alpha_i\}$ мають однакові значення, то відношення (6) перетворюється у так званий показник “відсоток розкриття”. Цей показник часто критикується науковцями. В системі з недетермінованим виходом він – лише один з вимірів її діяльності, але ж за відсутності інших вимірів існує проблема фетишизації показника, яка і призводить до різноманітних викривлень [5].

Підсумовуючи наведені приклади, дамо інтерпретацію оцінки діяльності ПКР за останній місяць умовного року з урахуванням значень фактичного цільового навантаження за поточний рік ($W_t^\Phi = 500$), кількості працівників ($n = 10$), фінансування ($S = 100$ тисяч гривень на рік), необхідного доданого цільового навантаження за поточний місяць ($A_t^H \approx 56$) та незавершеного за попередній ($W_{t-1}^H \approx 28$). Можна зробити висновок (Табл.3), що за поточний рік на кожного працівника ПКР останнього місяця доводилось в середньому 50 балів фактично виконаної роботи з основної діяльності (цільового навантаження), на кожні 100 гривень утримання ПКР – 0,5 бала фактичної виконаної роботи, в наступні сім місяців цільове навантаження становитиме у середньому 292 бала (або 29,2 бала на кожного працівника), з необхідного обсягу роботи в цьому місяці було виконано лише половину, а у прогнозований період буде трохи більше – понад 67 %, показник розкриття протягом року становив 40 %.

Таблиця 3

Ефективність основної діяльності	Економічна ефективність	Прогнозоване цільове навантаження (на сім міс., бал.)	Фактична функціональна готовність	Прогнозована функціональна готовність	Результативність (%)
50	0.5	292	0.5	0.67	40

Перелік показників буде неповним без ключового моменту будь-якої діяльності – якості. Найбільш узагальнену думку науковців про це відобразив Ф. Кросбі [7], у якого якість – “відповідність вимогам”. Пролонгуючи цю думку для організаційних систем, значимо: “відповідність суспільним вимогам”. Якість у таких структурах – система обмежень-табу, своєрідний коридор, що формується суспільством і де відбувається системна діяльність. Суспільні вимоги формулюються органами державної влади через систему нормативно-правових актів, а також громадською думкою, яка проявляється через різноманітні суспільні механізми (опитування, референдуми тощо).

Відтак якість основної діяльності в організаційних системах із недетермінованим виходом – оціночна категорія, яка характеризує результати діяльності з точки зору їх відповідності нормативно-правовим актам, а також суспільним очікуванням від цих результатів. Якість виражається через показники (ПЯ) в безрозмірній формі як частка чи відсоток результатів

діяльності, що виконані без порушення встановлених правових норм або відображають умовний рівень задоволеності суспільством цією діяльністю. Протилежним ПЯ є показники “браку” (ПБ), які визначаються як частка чи відсоток результатів діяльності, що виконані з порушенням встановлених правових норм або відображають рівень незадоволеності суспільством цією діяльністю. До ПБ можна віднести частку матеріалів за заявами та повідомленнями, по яких приймалось рішення з порушенням строків розгляду, або частку взятих на облік з порушенням строків постановки розшукуваних злочинців, безвісти зниклих, невпізнаних трупів. За допомогою часткових ПБ з урахуванням їх значущості, що виражається у відповідних коефіцієнтах, обчислюється узагальнений показник якості. Досить ґрунтовний аналіз ПЯ та ПБ стосовно діяльності ПКР проведено в праці [8].

Висновки. Для організаційних систем із недетермінованим виходом результату діяльності розглядаються як сукупність кінцевих результатів та “основного продукту”. Останній має властивість гарантованості в завершенні, вагомості і контрольованості за виконанням та статистичного підтвердження. Такі властивості “основного продукту” дозволяють оцінити результати праці з їх створення через показники трудомісткості (цільового навантаження) та якості. Кінцеві результати вивчаються опосередковано через співвідношення з “основним продуктом” (показники результативності, коефіцієнти кореляції тощо). Показники функціональної готовності та ефективності безпосередньо визначаються за цільовим навантаженням і слугують підґрунтям прогнозування та планування. Ефективність допоміжної діяльності (управлінської, інформаційної, фінансової та матеріально-технічного забезпечення) визначається опосередковано за оцінкою основної діяльності. Проте, побудована комплексна модель оцінювання потребує подальшого розвитку в напрямі дослідження допоміжної діяльності зазначених систем, а також дослідження методами статистичного аналізу кінцевих результатів діяльності через показники “основного продукту”.

Використана література

1. Котляр В.Ю., Антонов О.В. Методика оцінювання діяльності підрозділів внутрішніх справ в Україні // Правова інформатика. – 2004. – № 2(6).
2. Малхазов О.Р. Психологія та психофізіологія управління руховою діяльністю: Монографія. – К.: Євролінія, 2002. – 320 с.
3. Котляр В.Ю. Проблеми оцінювання ефективності службової діяльності в органах внутрішніх справ України: системний аспект // Правова інформатика. – 2006. – № 2(10). – С. 65-72.
4. Бойко І.В. Основні критерії оцінки діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ України // Бюлетень з обміну досвідом роботи МВС України, 2003. – Вип.3. – С. 9-23.
5. Берекашвили Л.Ш. Основы теории и практика научной разработки интегрированных систем оценки эффективности деятельности органов внутренних дел по раскрытию и профилактике преступлений: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М.: Академия МВД, – 1981. – 34 с.
6. Берекашвили Л.Ш. Понятие эффективности / Вопросы оценки эффективности функционирования органов внутренних дел: Сб. науч. тр. – М.: Академия МВД, 1981.– С.17-21.
7. Питерс Т., Уотермен Р. В поисках эффективного управления: Пер. с англ. – М., 1986.
8. Лупало О.А., Котляр В.Ю., Мороз І.А. Обробка результатів вивчення громадської думки щодо оцінки діяльності органів внутрішніх справ // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. – К.: РВВ КІВС, 2004. – № 9. – С. 298-307.

~~~~~ * * * ~~~~~